

СТАНОВИЩЕ

от проф. Павлина Стефанова Стефанова д.н., НБУ

на ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

на тема:

„Политика на многоезичието в Европейския съюз и европейска идентичност“

За присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално

направление 3.3. Политически науки, шифър 05.11.02 Политология

(Европеистика - Политологични изследвания на ЕС – Европейска идентичност)

Докторант: Пенка Димитрова Христова

Научен ръководител: доц. д-р Мария Стойчева

Авторката на представения за защита дисертационен труд Пенка Димитрова Христова е завършила езикова гимназия с профил английски език, притежава бакалавърска и магистърска степен, по време на следването си се е обучавала по 1 семестър в университети в Англия и Испания, а от 2011 г. е редовен докторант на СУ „Климент Охридски“, София. Тя започва да работи още като студентка и има вече впечатляващ трудов стаж.

Представеният дисертационен труд е в обем от 263 с. Структуриран е в увод, 6 глави, заключение, литература и приложения. Използваната литература обхваща 172 заглавия на монографии, сборници, статии на кирилица и латиница, проучени са 22 закони, наредби, решения, резолюции и правилници, 28 стратегии, програми, планове за действие, изследвания и доклади на български и европейски институции и 4 интернет страници. Към дисертационния труд има 5 приложения, в това число 2 анкети – за участници в двустранни обмени по Програма „Коменски“) и за ученици, не участвали в двустранните обмени, Въпросник за интервюта с ученици, участници в двустранни обмени по Програма „Коменски“ (приложение 3), отговори от интервюта с участниците в двустранни обмени по Програма „Коменски“ (приложение 4) и приложение 5 с въпроси за интервюта с учители, участвали в двустранни обмени по Програма „Коменски“.

В *увода* се представят обектът, предметът, целта и задачите на изследването. Актуалността на темата е безспорна. Докторантката си поставя за цел да установи дали (и ако да – в каква степен) езиковите двустранни проекти по Програма „Коменски“, стимулиращи развитието на личното многоезичие, въздействат и върху формирането на

европейска идентичност у участвалите в тях ученици от средни училища в България. Формулираните задачи водят стъпка по стъпка към постигането на целта. Те са ясно дефинирани и целесъобразни. Формулирани са 3 изследователски хипотези, които изследването трябва да потвърди или отхвърли. За целта докторантката провежда различни видове анализ и емпирично проучване сред ученици, участвали по програма „Коменски”, и ученици от контролна група на същата образователна среда, които не са участвали в тази програма.

В *първа глава* се представят теоретичните основи на планирането изследване като се дефинират основните понятия, върху които стъпва изследването: езикова политика, политика на многоезичието в ЕС, европейска идентичност, разглеждат се теории за връзката на език и идентичност, ролята на езика за изграждането на национална и на европейска идентичност. Докторантката показва отлично познаване на теорията, свързана с проблема, проучени са представителен брой автори. Проведеният анализ и изведените работни дефиниции имат приносен характер. В следващия параграф се проследяват трите основни етапи в развитието на езиковата политика и езиковото планиране.

Във *втора глава* се представя изследователският дизайн за проучване на политиките за формиране на европейска идентичност чрез плурилингвистична компетентност, а именно: теоретичният модел, методологията и инструментите за емпирично изследване на ефекта от участие в програма на ЕС върху усещането за европейска идентичност. Използваните методи са подходящи за изследване на конкретния проблем.

В *трета глава* се прави анализ на политиката насърчаваща многоезичието в ЕС върху основата на правни документи, доклади, езикови практики и езикови идеологии. Съдържанието на тази глава е изпълнение на третата задача, формулирана в увода, а именно: да се направи анализ на модела на политиката на многоезичие в ЕС, като се направи обзор на документите, отнасящи се до политиката на многоезичие на ЕС, за да се установи коя от многото алтернативи е концепцията за идентичност, залегнала в тях, както и да се разгледат езиковите практики и езиковите нагласи на европейците, спрямо които трябва да се позиционират мерките за изграждане на европейска идентичност.

Четвърта глава е посветена на политиката на многоезичието в България. Изпълнява се четвъртата задача, формулирана в увода. В тази глава се анализира езиковата политика в България, в частност чуждоезиковата образователна политика през последните 20 години. Установява се отваряне на училищното образование към задачите за изграждане на съзнание на мултикултурализъм и масово изучаване на допълнителни

езици, освен официалния, както и към формиране на гражданско съзнание. Навлиза се в проблематиката на национално равнище и се представят резултати за България. Направен е историко-теоретичен обзор и са изведени етапите в развитието на чуждоезиковото обучение в България. Използва се същият модел на анализ както в трета глава, като се проучват събрани, селектирани и систематизирани документи – правни, стратегически и учебни програми, които са създадени и приети в България. Приложеният подход дава основания на авторката да направи обосновано извода, че при използване на този модел се установяват целите и приоритетите, свързани с чуждоезиковата образователна политика в България. Представени са и модели на езикови практики и езикови вярвания на българите върху основата на данни от водещи изследвания.

Пета глава разглежда програма „Коменски”, представят се трите ѝ етапа като основно внимание се отделя на частта, отнасяща се до двустранни езикови партньорства между класове в средните училища, на нормативна база, програмни документи, институции за управление на програмата и практическа резултатност.

Последната *шеста глава*, най-обемната, представя емпиричното изследване, неговите резултати, обхват и анализ. Резултатите от изследването са: 1. установяват се езиковите практики (езиковите репертоари, нивата на владеене на чужди езици) и езиковите нагласи на българските ученици, участвали в двустранни партньорства на Програма „Коменски”, и тяхната свързаност с политиката на многоезичие на ЕС и с образователния обмен по програмата; 2. установяват се нагласите на учениците, участвали в Програма „Коменски” към европейската идентичност (изразени чрез отношение към европейски ценности, символи, култура, политическа система, чувство на принадлежност и др.), и доколко те са резултат от образователния обмен. Изследването е проведено в периода май – октомври 2014 г. , анкетиран са 279 ученици, които са участвали в двустранни обмени по Програма „Коменски“, и 255 ученици, които не са участвали в чуждестранните обмени, но са от същите училища. Участвалите училища са с разнообразни профили: езикови гимназии, математически и природо-математически гимназии, професионални гимназии, финансово-счетоводни гимназии, търговска гимназия, национално училище за музикално и танцово изкуство, средни общообразователни училища (с и без интензивно изучаване на чужди езици), основни училища и др. Използваните методи за събиране на информация са анкета и интервю. Анкетите са две: за ученици, участвали в програма „Коменски” и за ученици, които не са участвали, те са дадени в приложението, както и въпросите за интервюто.

Проучено е и мнението на учители, участвали в двустранен обмен по Програма „Коменски“. Получените данни са анализирани количествено и качествено.

Потвърждава се заключението на авторката, че е постигната целта на изследването, изпълнени са задачите, потвърдени са хипотезите. Приносите на изследването са на теоретично, методическо и практико-приложно равнище. Изведени са работни дефиниции на основните понятия, с които работи докторантката; извършен е критичен анализ на базови публикации в областите европеистика, политология, езикови политики, социолингвистика; проучена е връзката между език и европейска идентичност на базата на анализ на публикации с интердисциплинарен характер; направен е комплексен анализ на документи, утвърждаващи многоезичието в Европейския съюз; установени са модели на езикови практики и езикови нагласи чрез анализ на документи, проучвания и изследвания, свързани с използването на езиките от гражданите на Европейския съюз; установен е обхватът и ролята на подходите към плурилингвизма в контекста на Програма „Коменски“; емпирично е установено влиянието на програма „Коменски“ върху формирането на усещане за европейска идентичност на български ученици, участвали в програмата.

Представеният автореферат в обем от 41 с. представя вярно и точно дисертационния труд. Докторантката притежава безспорно умения за работа с литературни източници, коректност при използването им, умения за обобщения и анализ, извеждане на изводи и заключения. Стилът на писане е ясен и разбираем, работата е логично построена и балансирана, основната информация е представена графично и таблично.

Заключение:

Имайки предвид гореизложеното, предлагам на Пенка Димитрова Христова, редовен докторант към катедра „Европеистика“, Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки, шифър 05.11.02 Политология (Европеистика - Политологични изследвания на ЕС – Европейска идентичност).

16.04.2015 г.

/проф. П. Стефанова д.н./